

Ewa Rogowska, Marek Cybulski

Nazwy rodzimych ryb morskich w dwu kaszubskich słownikach (Sychty i Trepczyka)

Acta Cassubiana 4, 261-274

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

EWA ROGOWSKA
MAREK CYBULSKI

NAZWY RODZIMYCH RYB MORSKICH W DWU KASZUBSKICH SŁOWNIKACH (SYCHTY I TREPCZYKA)

Leksykografia kaszubska, zwłaszcza XX-wieczna, może się poszczycić znaczącym dorobkiem¹; pod względem liczby i jakości słowników kaszubszczyzna należy do mikrojęzyków wzbudzających zazdrość w świecie słowiańskim. Najbogatsze zbiory kaszubskiego słownictwa zawierają: *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* księdza Bernarda Sychty², *Pomoranisches Wörterbuch* Friedricha Lorentza, kontynuowany przez Friedhelma Hinze³, a także *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* pod redakcją Zdzisława Stiebera (t. I–VI), a następnie Hanny Popowskiej-Taborskiej (t. VII–XV)⁴. Zadaniem tych monumentalnych wydawnictw była rejestracja możliwie pełnego zasobu słów używanych w dialektach kaszubskich, a w wypadku słownika Lorentza-Hinze również w kaszubskiej literaturze. Odmienny charakter ma wydany w 1994 r. prawie dziewięciusetstronicowy *Słownik polsko-kaszubski* Jana Trepczyka⁵. Celem tego przekładowego, dwujęzycznego leksykonu jest nie tyle zdawanie sprawy ze stanu kaszubskiego słownictwa pod koniec XX w., ile jego kształtowanie. Trepczyk – poeta, nauczyciel i działacz kaszubski – również jako leksykograf pragnął brać udział w tworzeniu kaszubskiego języka literackiego: poprzez odpowiedni dobór leksyki funkcjonującej w gwarach kaszubskich oraz uzupełnianie luk neologizmami różnego typu⁶. Pod tym względem 2-tomowy *Słownik polsko-kaszubski*

¹ H. Popowska-Taborska, *Dzieje leksykografii kaszubskiej*, [w:] taż, W. Boryś, *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*, Warszawa 1996, s. 11-66.

² W *Indeksie a tergo* do *Słownika gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* Bernarda Sychty, oprac. przez B. Roślawskiego, znajduje się prawie 61 tysięcy wyrazów kaszubskich. Por. H. Popowska-Taborska, op. cit., s. 47.

³ F. Lorentz, *Pomoranisches Wörterbuch*, Bd. I, Berlin 1958, Bd. II-V, fortgeführt von F. Hinze, Berlin 1968-1983.

⁴ *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, opr. Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN pod red. Z. Stiebera (t. I-VI) i H. Popowskiej-Taborskiej (t. VII-XV), t. I-XV, Wrocław 1964-1978.

⁵ J. Trepczyk, *Słownik kaszubsko-polski*, t. 1-2, Gdańsk 1994.

⁶ Por. E. Rogowska, *Nazwy roślin uprawnych w „Słowniku polsko-kaszubskim” Jana Trepczyka*, [w:] *Tematy. Księga jubileuszowa w 70. rocznicę urodzin Profesora Leszka Moszyńskiego. Sławi-styka*, nr 9, Gdańsk 1998, s. 191-201.

J. Trepczyka, obejmujący około 60 tysięcy haseł polskich, stanowi kontynuację *Słownika polsko-kaszubskiego* Aleksandra Labudy⁷, który zawierał 10 tysięcy wyrazów polskich⁸, i poprzedzającego go *Słowniczką kaszubskiego* tegoż autora⁹. Pod względem liczby haseł (lecz nie sposobu ich opracowania) *Słownik polsko-kaszubski* Trepczyka bliższy jest natomiast 7-tomowemu *Słownikowi gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* Sychty. Dlatego właśnie te dwa słowniki: *Słownik polsko-kaszubski* J. Trepczyka i *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* B. Sychty staną się w niniejszym artykule przykładami ilustrującym odmienność podejścia do materiału leksykalnego obu typów słowników: rejestrujących leksykę oraz kształtujących system leksykalny.

Obiektem porównania będą nazwy rodzimych ryb morskich¹⁰, tj. ryb występujących stale lub okresowo w Bałtyku, zawarte w badanych leksykonach. Kaszubi, żyjąc od wieków na północnym krańcu Polski, nad morzem, wypracowali w tej dziedzinie bogate słownictwo. Kształtowanie leksyki literackiej kaszubszczyzny w tym zakresie raczej nie wymaga zatem tworzenia neologizmów, co wydaje się najprostszym sposobem wpływania na system słownikowy. Można się natomiast spodziewać pewnej selekcji materiału dialektalnego, redukcji wariantów fonetycznych i morfologicznych, propozycji zmian zakresów znaczeniowych itp.

Wykaz ryb morskich żyjących w Bałtyku został zaczerpnięty z książki Ludwika Żmudzińskiego *Świat zwierzęcy Bałtyku*¹¹. Zostało w niej opisanych 41 gatunków ryb występujących stale lub okresowo w Bałtyku.

Nie wszystkie z nich mają – w świetle danych zgromadzonych w obu słownikach – swe kaszubskie nazwy. Ani w słowniku Sychty, ani w leksykonie Trepczyka nie zostały zarejestrowane kaszubskie nazwy następujących gatunków:

- 1) ciosa, *Pelecus cultratus* L. (SDor¹² podaje również następujące synonimy tej nazwy: *kostur*, *oseledec*),
- 2) boleń, *Aspius aspius* L.,
- 3) witlinek, *Odontogadus merlangus* L. (według SDor również *merlan*),
- 4) motela, *Enchelyopus cimbrius* L.,
- 5) węgorzyca, *Zoarces viviparus* L.,
- 6) belona, *Belone belone* L.,

⁷ A. Labuda, *Słownik polsko-kaszubski*, oprac. nauk. E. Brezy; J. Trepczyk, *Słownik polsko-kaszubski*, oprac. nauk. J. Tredera, Gdańsk 1981.

⁸ Cyt. za J. Treder, *Język i leksykon Jana Trepczyka*, [w:] J. Trepczyk, op. cit., s. 457.

⁹ A. Labuda, *Słowniczek kaszubski*, Warszawa 1960.

¹⁰ Nazwom ryb w kaszubszczyźnie poświęcona jest m.in. praca B. Ślaskiego, *Słownictwo rybactwa i żeglarskie u Kaszubów nadmorskich*, „Prace Filologiczne”, 1916, s. 536-558; por. też tegoż, *Słownik morsko-rybołówczy*, Poznań 1922; tegoż, *Słownik rybacko-żeglarski i szkutniczy*, „Slavia Occidentalis”, 1930, s. 142-291; nazwy ryb w polszczyźnie i częściowo w kaszubszczyźnie omawia też Z. Brocki, *Morze pije rzekę. Historyjek z życia terminów morskich zbiorek trzeci*, Gdańsk 1969.

¹¹ L. Żmudziński, *Świat zwierzęcy Bałtyku*, Warszawa 1974, s. 158-175.

¹² SDor = *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I-XI, Warszawa 1958-1969.

- 7) cierniczek, *Pungitus pungitus* L.,
- 8) pocierniec, *Spinachia spinachia* L.,
- 9) iglicznia, *Syngnathus typhle* L.,
- 10) wężyńka, *Nerophis ophidion* L.,
- 11) kur diabeł, *Myoxocephalus scorpius* L.,
- 12) kur rogacz, *Myoxocephalus quadicornis* L.,
- 13) tasza, *Cyclopterus lumpus* L. (według SDor również *zając morski*),
- 14) ostropletwowiec, *Pholis gunellus* L.,
- 15) tobiasz, *Ammodytes tobianus* L.,
- 16) babka czarnoplamka (*Coryphopterus flavescens* Fab. = *Gobius Ruthenspari* Euphrasen),
- 17) babka piaskowa, *Pomatoschistus microps* Kröyer = *Gobius microps* Kröyer,
- 18) babka mała, *Pomatoschistus minutus* Pallas = *Gobius minutus* Pallas.

Są to raczej gatunki mniej znane¹³, rzadziej spotykane w Bałtyku lub mniej przydatne z punktu widzenia rybołówstwa.

Swe kaszubskie nazwy mają zatem tylko 23 z 41 gatunków ryb żyjących w Bałtyku. Zestaw nazw odnoszących się do tych gatunków, zarejestrowanych w słownikach Sychty i Trepczyka, zawiera poniższa tabela. Podano w niej w kolejności alfabetycznej najpierw nazwy gatunkowe poszczególnych ryb, następnie zanotowane w tych słownikach nazwy w stosunku do nich hiponimiczne, określające pewne – wyodrębnione oczywiście z potocznego, nie z naukowego punktu widzenia – odmiany danych ryb, ważne z punktu widzenia rybołówstwa lub (rzadziej) sztuki kulinarnej. Porównanie nie ogranicza się do wymienienia nazw gatunkowych ryb w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ w badanych słownikach ten sam wyraz często bywa traktowany różnie, np. w słowniku Trepczyka (dalej: T) *kalińc* znalazł się wśród 6 ścisłych synonimów polskiego wyrazu *węgorz*, natomiast według słownika Sychty (dalej: S) jest to ‘mały cienki węgorz przebywający najchętniej w kale, mule morskim’ (S II 122); również *biérôszk*, podany w słowniku Trepczyka jako nazwa gatunkowa szczupaka, według słownika Sychty jest jego hiponimem, odnosi się bowiem do ‘młodego szczupaka’ (S I 108). Nazwy ze słownika Sychty zostały podane w transkrypcji na powszechnie używany alfabet kaszubski, natomiast wyrazy pochodzące ze słownika Trepczyka pozostawiono w pisowni oryginalnej.

¹³ *Inny słownik języka polskiego*, pod red. M. Bańki, Warszawa 2000, t. I-II, notuje z tych 18 nazw tylko 1 nazwę: *boleń*, natomiast spośród 23 nazw, dla których w słownikach Sychty i/lub Trepczyka występują kaszubskie ekwiwalenty, nie zawiera tylko 8 wyrazów: *parposz*, *stynka*, *certa*, *dobijak*, *babka czarna*, *gładzica*, *zimnica* i *skarp*. Do leksyki współnoodmianowej współczesnej polszczyzny zalicza się tylko 8 nazw rodzimych ryb morskich: *dorsz*, *flądra*, *łosoś*, *plotka*, *szczupak*, *szprotka*, *śledź*, *węgorz* (A. Markowski, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, t. II, Wrocław 1992, s. 178). Wszystkie te nazwy mają w obu badanych słownikach swoje kaszubskie ekwiwalenty.

Polska i łacińska nazwa gatunku ryb żyjących w Bałtyku	Nazwy tego gatunku zarejestrowane w słowniku Sychty	Nazwy tego gatunku zarejestrowane w słowniku Trepczyka
węgorz (<i>Anguilla anguilla</i> L.)	<p><i>dobijók</i> 2. (Przybrzeże) I 222 <i>gliszcz</i> (Jastamia, Bór) I 320 <i>ślizgôcz</i> 1. (Przymorze) V 76 <i>ślękôcz</i> (Hel) V 72 <i>wągorz</i> V 61 <i>wągrón</i> (Karwia) V 63</p>	<p><i>dobijók</i> <i>gliszcz</i> <i>kalińc</i> <i>ślizgôcz</i> <i>ślękôcz</i> <i>węgorz</i></p>
	<p><i>bodzónka</i> 'węgorz złowiony ościeniem' (Hel) I 50 <i>bodzórk</i> 'węgorz złowiony ościeniem' (Puck) I 50 <i>brzéchati</i> adj. w użyciu rzeczown. 'tłusty węgorz, złowiony szczególnie latem' (Hel) I 78 <i>kalińc</i> 'mały cienki węgorz przebywający najchętniej w kale, mule morskim' (Bór) II 122 <i>karkulëca</i> 3. fig. (Jastamia, Bór) II 139 <i>krzëwulc</i> 2. fig. II 275 <i>palëca</i> 2. fig. (Jastamia, Bór) IV 13 <i>pikón</i> 'mały, cienki węgorz' (Przymorze) IV 271 <i>ślizmón</i> (Przyjezierze Żamowieckie) V 77 <i>ślękôcz</i> (Przymorze) // <i>szlëgôcz</i> (Swarzewo) 'węgorz, szczególnie złowiony jesienią' V 269 † <i>zeslëzgôcz</i> 'węgorz złowiony, który wysliznął się z łodzi' (Przyjezierze Żamowieckie) VI 224</p>	<p><i>mały</i> ~ <i>pikón(k)</i> ~ solony <i>slonók</i> ~ złowiony ościeniem <i>bodzónka</i>, <i>bodzórk</i></p>
<i>szprot</i> (<i>Sprattus sprattus</i> L.)	<p><i>brëtling</i> I 68 <i>smoczka</i> (Wejherowskie) V 98 <i>szprota</i> V 288 <i>szprotka</i> V 288</p>	<p><i>bretling</i> <i>mutka</i> <i>smoczka</i> <i>sztinka</i></p>
	<p><i>përka</i> 'szprotka, szczególnie wędzona' (Kępa Oksywska) IV 58 <i>plëkwinka</i> 'pokrojona szprotka w occie z cebulą' (Hel) IV 72 <i>szpikulka</i> 'gorszy gatunek szprota' (Przymorze) V 288</p>	<p>~ w occie <i>plëkwinka</i></p>
<i>śledź</i> (<i>Clupea harengus</i> L.)	<p><i>król</i> 8. (Karwia) II 257 <i>ślédz</i> 71 <i>wëtrzëszcz</i> 3. (Zabory) VI 86</p>	<p><i>ślédz</i></p>
	<p><i>chart</i> 3. 'chudy śledź' (Hel) II 23 <i>chudus</i> 'chudy śledź' (Hel) II 58 <i>matjas</i> 'specjalnie przyrządzony młody śledź' (III 62) <i>përk</i> 1. 'mały śledzik' (pn, rzadziej śr) IV 58 <i>piątkowi pón</i> żartobl. IV 274 <i>postnik</i> żartobl. (sporad. pn) IV 146 <i>rap</i> 1. 'wielki śledź' IV 297 <i>slëpók</i> 2. pogardl. (pn-zach) V 74 <i>szkapa</i> 'duży śledź' V 257 <i>zjódôcz</i> żartobl. 'ślédz' w humoresce VI 232</p>	<p>~ marynowany <i>zaprawiony sledz</i> ~ pocztowy <i>matjas</i> ~ wędzony <i>wędzony sledz</i></p>

<i>parposz</i> (<i>Alosa fallax</i> Lac. = <i>Clupea finta</i>)	<i>majewnik</i> (Przyjezierze Żarnowieckie) III 38 <i>majewó rëba</i> (pn) III 38	<i>majewnik</i>
<i>łosoś</i> (<i>Salmo salar</i> L.)	<i>boks</i> (Kuźnica) I 55 <i>koks</i> (Kuźnica) II 185 <i>łosos</i> III 26 <i>nagulc</i> 5. (Swarzewo) III 182, <i>wislowi nagulc</i> 'łosoś wiślany' (Hel) III 182	<i>łosos</i>
<i>troć</i> (<i>Salmo trutta</i> <i>morpha trutta</i> L.)	<i>mielnica</i> 4. 'młody łosoś' (Hel) III 159 <i>mielëca</i> 'mała odmiana łososa, mielnica' (Przymorze) III 159	~ podobny do pstrąga <i>lasfor</i> młody ~ <i>mielëca</i>
<i>sieja</i> (<i>Coregonus lavaretus</i> L.), SDor: <i>głębiel</i> , <i>sieja bałtycka</i> = <i>brzona</i>		<i>łosos</i>
<i>stynka</i> (<i>Osmerus operlanus</i> L.)	<i>szinka</i> (pn) V 298	<i>morënk</i> <i>morënka</i>
<i>szczupak</i> (<i>Esox lucius</i> L.)	<i>suwók</i> (Przyjezierze Raduńskie) V 189 <i>szczëka</i> // <i>szczuka</i> (Zabory) V 233 <i>szczëpók</i> (sporad. wszędzie) // <i>szczupók</i> (Zabory) V 233 <i>żëdowskó rëba</i> (Hel) VI 300 <i>żid</i> 5. (Hel) VI 298	<i>szinka</i>
	<i>biërc</i> 2. 'młody szczupak' (Kuźnica, Chałupy) I 108 <i>biërôszk</i> 'młody szczupak' (Kuźnica) I 108 <i>kaczëlc</i> 2. fig. (pn-zach) II 117 <i>kaczi zbój</i> w znac. pejor. (Przyjezierze Żarnowieckie) II 117 <i>szczëczã</i> 'młody szczupak' V 233 <i>szczublá</i> 'młody szczupak' V 233 <i>szczublók</i> 'młody szczupak' V 233	<i>bierôszk</i> <i>szczëka</i> <i>szczubłë</i>
<i>leszcz</i> (<i>Abramis brama</i> L.)	<i>chlëszcz</i> (pn) II 37 <i>klëszcz</i> 2. II 167 II <i>leszcz</i> II 325 <i>plësza</i> (Rabacin) IV 75	<i>klëszcz</i> a. <i>chlëszcz</i> <i>plësza</i>
	<i>kadzëb</i> 'jakakolwiek wielka ryba, zwłaszcza leszcz' (Przyjezierze Raduńskie) II 118	
<i>plóc</i> (<i>Rutilus rutilus</i> L.), SDor: <i>plotka</i>	<i>giëra</i> 3. (Przyjezierze Żarnowieckie) I 399 <i>plotka</i> IV 91 † <i>szerlëta</i> (Zatoka Pucka) V 251	<i>czika</i> <i>guscóra</i> <i>plotka</i> <i>szerlëta</i>
<i>certa</i> (<i>Vimba vimba</i> L.)	<i>szlëra</i> 2. fig. 'plóc większych rozmiarów' V 269	
		<i>brzóna</i> (Sychta: 'sielawa, <i>Coregonus albula</i>) I 79)

<p><i>dorsz</i> (<i>Gadus callarias</i> L.), SDor: <i>pomuchla</i>, <i>wątuś</i></p>	<p><i>dorsz</i> I 232 <i>judék</i> (Dębki) II 111 <i>krukócz</i> (Karwia) II 266 <i>pomuchel</i> m IV 134 <i>pomuchélc</i> (Chłapowo, Wielka Wieś) IV 134</p>	<p><i>dorsz</i> <i>judék</i> <i>krukócz</i> <i>micz</i></p>
	<p><i>bolk</i> 'młody dorsz' (Hel) VII 18 <i>brzëchal</i> z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>chudi</i> adj. w użyciu rzeczown. (Jastarnia, Bór) II 58 <i>falszëwi losos</i> żartobl. (Przymorze) III 26, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>flabócz</i> z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>lépiók</i> w znac. pejor. (spor. Kępa Żarnowiecka) II 355 <i>łepól</i> 4. w znac. pejor. III 15 <i>pëskól</i> 2. pogardl. (sporad. Puckie) IV 60, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>pëskóla</i> (pn) IV 60 <i>pokrącznik</i> z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>pokraka</i> 2. z niechęcią (Kępa Żarnowiecka) IV 117, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>pokrakus</i> z niechęcią (pn) IV 117, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>pomorénk</i> // <i>pomarénk</i> żartobl. (sporad. Przymorze) IV 134 <i>slëpiók</i> z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>slëpók</i> 1. w znac. pejor. V 74 <i>stëchócz</i> żartobl. (Kępa Swarzewska) V 81 <i>smiërdzel</i> 4. w znac. pejor. V 107, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>morszi scirz</i> złośl. (Kępa Żarnowiecka) III 114, z odcieniem ujemnym s.v. <i>łepól</i> III 15 <i>umiarti</i> 2. adj. w użyciu rzeczown. (Hel) VI 21 <i>wignańc</i> 2. fig. 'chudy dorsz' VI 68</p>	
<p><i>ciernik</i>, czyli <i>kolka</i> (<i>Gasterosteus aculeatus</i> L.), SDor: kat</p>	<p><i>bidlos</i> (Jastarnia, Bór) I 39 <i>gruła</i> 4. (pn-zach.) I 372 <i>hachłócz</i> (Puckie) II 7 <i>kolka</i> (Dziemiany, Piechowice, Raduń, Trzebuń, Szablewo) II 189 <i>koląg</i> (Przyjezierze Wdzydzkie) II 190 <i>koląga</i> (Brusy, Kosobudy, Wielkie Chelmy, Kinice, Czapiewice) II 190 <i>kolók</i> (Leśno) II 190 <i>kók</i> 3. (Przyjezierze Wdzydzkie) VII 126 <i>ospica</i> (Karwia) III 342 <i>ostrzëca</i> 2. (Puzdrowo, Gowidlino, Sierakowice) III 344 <i>ostrznica</i> (Przyjezierze Żarnowieckie) III 344 <i>pchócz</i> 5. (Wejherowskie) IV 66 <i>rapétnik</i> (Kuznica, Chałupy) IV 297 <i>rogól</i> (Lipusz, Stężyca, Łubiana) IV 336 <i>rogólc</i> (pd-zach) IV 336 <i>sek</i> 2. (Łubiana, Lipusz) V 29 <i>sklanica</i> 2. (sporad. pn-zach) V 50 † <i>wulwk</i> (Bolszewo) VI 117 <i>widlëczka</i> (Kępa Żarnowiecka) VI 151</p>	<p><i>bidlos</i> s.v. <i>ciernik</i> i <i>kolka</i> 2. icht <i>grul(a)</i> s.v. <i>ciernik</i> <i>hachłócz</i> s.v. <i>ciernik</i> <i>kolók</i> s.v. <i>ciernik</i> <i>koląg</i> s.v. <i>ciernik</i></p>

<i>makrela</i> (<i>Scomber scombrus</i> L.), SDor: skumbria	<i>magréla</i> / <i>magrejła</i> (Przymorze) III 38 <i>sledzón</i> V 72	<i>sledzón</i> (ale s.v. skumbria: konzerwa z makrelą)
<i>sandacz</i> (<i>Stizostedion lucioperca</i> L. = <i>Lucioperda sandra</i>)		<i>sandra</i> <i>biôtó rêba</i>
<i>okoń</i> (<i>Perca fluviatilis</i> L.)	<i>kunka</i> (Kartoszyno) III 313 <i>okonk</i> III 313 <i>okoń</i> III 313 <i>okónica</i> (Pojezierze Żamowieckie) III 313 <i>okun</i> III 313 <i>okunk</i> w znac. niezdrobiałym (pn, śr) III 313 <i>sztruk</i> (Hel, Kępa Swarzevska) V 304	<i>okunk</i>
	<i>chiné</i> plt 'małeńkie okonie, którymi karmią świnié' (Kruszyn, Lešno) II 29	
<i>dobijak</i> (<i>Heperoplus lanceolatus</i> S. = <i>Ammodytes lanceolatus</i> S.)	<i>dobijoch</i> (Hel) I 222	<i>dobijoch</i>
<i>babka czarna</i> (<i>Gobius niger</i> L.)	<i>czamiélc</i> (Lisewo) I 153	<i>czamiélc</i>
<i>gładzica</i> (<i>Platessa platessa</i> L.)	<i>gładzica</i> [<i>gladziza</i>] 1. (Hel) I 321 <i>królewó z krzëwim pëska</i> 'flądra' IV 60 <i>panevka</i> 2. (Przymorze) IV 19 <i>patelnica</i> 'flądra, płastuga, <i>Pleuronectes</i> ' (Przymorze) IV 43 <i>plaskatnica</i> (sporad. Przymorze) IV 70 <i>plińcówka</i> (sporad. Przymorze) IV 79	<i>gładzica</i> <i>plaskatnica</i>
	<i>purchawica</i> 3. 'tłusta flądra' (Hel) IV 225 <i>rëba, co ją traktor przejachół</i> neosemant. żartobl. IV 306	
<i>zimnica</i> (<i>Limanda limanda</i> L.)	<i>zëmłozka</i> (Chłapowo, Wielka Wieś) VI 215 <i>zëmnicza</i> (Przymorze) VI 214 <i>zëmnozka</i> (Chłapowo, Wielka Wieś, Kuźnica) VI 215	-
<i>stomia</i> (<i>Platichthys flesus</i> L. = <i>Pleuronectes flesus</i> L.), SDor: flądra, płastuga	<i>baba</i> (Wybrzeże) I 9 <i>bańtka</i> // <i>bantka</i> (Wybrzeże) I 17 <i>cotka</i> 8 (Wybrzeże) I 139 <i>czëwa</i> (Wybrzeże) // <i>czëjwa</i> (Bór, Jastarnia) I 171 <i>flundra, flińdra, flądra</i> 'flądra' I 284 <i>nënka</i> (Przymorze) III 207 <i>stómia</i> (Przymorze) // <i>stóma</i> (Hel) V 156 <i>stómew</i> // <i>stómiew</i> f (Hel) V 156 <i>stómewka</i> // <i>stómówka</i> (Kępa Żamowiecka) // <i>stómiewka</i> V 157	<i>bańtka</i> <i>czëwa</i> <i>fluńdra</i> <i>glódisza</i> <i>stóm(i)a</i> <i>strónew</i> [zamiast <i>stómew</i> – E.R., M.C.] (wszystkie nazwy s.v. flądra)

	<i>fērka</i> , najczęściej <i>fērki</i> 2. 'drobne ryby, szczególnie flądry' (Hel) I 281 <i>giera</i> 4. 'chuda flądra' (Jastarnia, Bór) I 399 <i>liza</i> 2. w znac. pejor. 'chuda flądra' (Karwia, Dębki, Ostrowo, Tupadła) II 370 <i>szkaplérz</i> 2. fig. 'duża flądra z rodziny Pleuronectidae' (Hel) V 258 <i>tancôrka</i> fig. 'mała flądra' (Hel) V 323 † <i>wękrzëwicha</i> żartobl. lub złośl. (Kępa Żarnowiecka) VI 71	
<i>skarp</i> , czyli <i>turbot</i> (Scophthalmus maximus L. = Rhombus maximus L.)	<i>puklôs</i> 2. (Kuźnica) IV 221 <i>piôskownica</i> (Przymorze) IV 241	s.v. <i>skarp</i> : <i>piôskownica</i> s.v. <i>turbot</i> : <i>dno</i>

Na 23 gatunki ryb bałtyckich, dla których zostały poświadczone w badanych słownikach nazwy kaszubskie, oba słowniki – Sychty i Trepczyka – podają nazwy dla 18 z nich: Sychta nie zanotował nazwy dla troci (*Salmo trutta morpha trutta* L.), siei (*Coregonus lavaretus* L.), certy (*Vimba vimba* L.) i sandacza (*Stizostedion lucioperca* L.), natomiast Trepczyk – dla jednego z gatunków fląder, zimnicy (*Limanda limanda* L.). W słowniku Sychty znajdziemy zatem nazwy dla 19 gatunków ryb żyjących stale lub okresowo w Bałtyku, w słowniku Trepczyka – dla 22.

Mimo że pod względem liczby gatunków, dla których poświadczone kaszubską nazwę, bogatszy jest słownik Trepczyka, to pod względem liczby zarejestrowanych kaszubskich ekwiwalentów polskich (i w wypadku słownika Sychty – łacińskich) nazw ryb bałtyckich na pierwsze miejsce zdecydowanie wysuwa się słownik Sychty, podający w sumie 151 nazw gatunków ryb i ich odmian postrzeganych jako odrębne z punktu widzenia rybołówstwa i sztuki kulinarnej, podczas gdy w słowniku Trepczyka analogicznych nazw jest 62, a więc o ponad połowę mniej. Liczba kaszubskich nazw ryb bałtyckich w słowniku Sychty waha się od 1 dla stynki, dobijaka i babki czarnej do 15 dla flądry, 17 dla węgorza, 19 dla ciernika i 24 dla dorsza, natomiast w słowniku Trepczyka liczba kaszubskich ekwiwalentów nazw polskich wynosi od 1 dla parposza, troci, stynki, certy, makreli, okonia, dobijaka i babki czarnej do 10 dla węgorza. Średnio w słowniku Sychty znajdziemy około 7,9 nazwy jednego gatunku ryb (wraz z odmianami), zaś w słowniku Trepczyka – 2,8.

Znacząca przewaga liczbowa haseł w słowniku Sychty dotyczy jednak przede wszystkim nazw różnych odmian ryb bałtyckich, czyli hiponimów właściwych nazw gatunkowych. Słownik Sychty notuje ich 63, podczas gdy słownik Trepczyka – zaledwie 10 (4 dla węgorza, 3 dla śledzia, 2 dla łososia i 1 dla szprotki), a więc

ponad 6-krotnie mniej. Natomiast właściwych nazw gatunkowych¹⁴ ryb bałtyckich słownik Sychty podaje 88, zaś słownik Trepczyka – 53, dysproporcja nie jest zatem w tym wypadku tak duża. Leksykon Trepczyka nie zawiera większości synonimów zakresowych, stylistycznych i chronologicznych notowanych przez słownik Sychty, który – wprost przeciwnie – jest ich prawdziwym tezaurem. Trepczyk nie przejął ze słownika Sychty wielu nazw informujących o przydatności danej ryby z punktu widzenia rybołówstwa, w sposób ogólny, jak np. *szpikulka* ‘gorszy gatunek szprota’ (S V 288), lub konkretnie, a więc o jej wieku, np. *mielnica* 4. ‘młody łosoś’ (S III 159), *biérc* 2 (S I 108), *szczęcżã* i *szczublô* (S V 233) ‘młody szczupak’, *bolk* ‘młody dorsz’ (S VII 18), o wielkości, np. *përk* 1. ‘mały śledź’ (S IV 58), *szkapa* ‘duży śledź’ (S V 257), *rap* 1. ‘wielki śledź’ (S IV 297), *szlëra* 2. fig. ‘płoc większych rozmiarów’ (S V 269), o tłuściwości lub chudości, np. *brzëchati* ‘tłusty węgorz, złowiony szczególnie latem’ (S I 78), *purchawica* 3. ‘tłusta flądra’ (S IV 225), *chart* 3. (S II 23) i *chudus* ‘chudy śledź’ (S II 58), *giera* 4. ‘chuda flądra’ (S I 399). Autor *Słownika polsko-kaszubskiego* pominął również pewne nazwy mówiące o sposobie wykorzystania złowionych ryb, zwłaszcza poprzez ich kulinarną obróbkę, np. *përka* ‘szprotką, szczególnie wędzona’ (S IV 58), *piątkowi pón* (S IV 274: żartobl.), *postnik* (S IV 146: żartobl., sporad. pn), ale również w inny sposób, np. *chinë* plt ‘małe okonie, którymi karmią świnię’ (S II 29), choć pod hasłem *wëgorz* zamieścił niewystępującą u Sychty nazwę *slonôk* ‘węgorz solony’, pod hasłem *szprotkã – plëkwinkã* ‘szprotkę w occie’, a pod hasłem *śledź* aż trzy wyrażenia kulinarne: *śledź marynowany – zaprawiony slëdz, śledź pocztowy – matijas, śledź wędzony – wędzony slëdz* (nazwę *matijas* ‘specjalnie przyrządzony młody śledź’ notuje również S III 62, a *plëkwinkã* ‘szprotkę w occie’ – S IV 72). Podczas gdy wśród nazw odmian ryb notowanych przez słownik Sychty większość stanowią nazwy istotne z punktu widzenia rybaków, w słowniku Trepczyka w tej – nielicznej zresztą – grupie dominują nazwy kulinarne.

Niektóre nazwy uznane przez B. Sychtę za hiponimy nazw gatunkowych J. Trepczyk przesunął do grupy właściwych nazw gatunkowych. Dotyczy to 4 wyrazów: *kalińc* (T: ‘węgorz’; S II 122: ‘mały cienki węgorz przebywający najchętniej w kale, mule morskim’), *szlëkôcz* (T: ‘węgorz’; S V 269: ‘węgorz, szczególnie złowiony jesienią’), *biërôszk* (T: ‘szczupak’; S I 108 ‘młody szczupak’) i *szczublã* (T: ‘szczupak’; S V 233: ‘młody szczupak’).

Nie weszły do słownika Trepczyka także nazwy poszczególnych gatunków ryb nacechowane ekspresywnie, a więc żartobliwe, np. *piątkowi pón* ‘śledź’

¹⁴ W wypadku niektórych haseł w słowniku Sychty można mieć pewne wątpliwości, czy rzeczywiście należy wszystkie słowa pozbawione komentarza pragmatycznego lub/i semantycznego traktować jako nazwę gatunkową danej ryby, robię tak jednak zawsze, gdy hasło to lub jego ichtiologiczne (zoologiczne) znaczenie nie zostało opatrzone żadnym kwalifikatorem (np. fig., żartobl.) lub objaśnieniem w tekście, a więc również np. w wypadku wyrazów *król* 8 (S II 257) i *wëtrzëszcz* 3. (S VI 86) ‘śledź’.

(S IV 274), *zjôdôcz* ‘w humoresce: śledź’ (S VI 232), *falszëwi losos* ‘dorsz’ (S III 26), *rëba, co ją traktor przejachôł* ‘flądra’ (S IV 306), pogardliwe, np. *slepôk* 2. ‘śledź’ (S V 74), złośliwe, np. *morsci scirz* ‘dorsz’ (S III 114) czy ogólnie pejoratywne, np. *kaczi zbój* ‘szczupak’ (S II 117) lub wiele nazw dorsza: *brzëchal, flabôcz, łepôł* 4., *pokracznik, pokrakus, slëpiôk, smiërdzel* 4. (S III 15). Pominięte zostały w *Słowniku polsko-kaszubskim* również nazwy przenośne, np. *kaczëlc* 2. fig. ‘szczupak’ (S II 117), *wignańc* 2. fig. ‘chudy dorsz’ (S VI 68), *szkaplërz* 2. fig. ‘duża flądra z rodziny Pleuronectidae’ (S V 258), *tancôrka* fig. ‘mała flądra’ (S V 323).

Nieuwzględnienie przez Trepczyka nazw większości różnie wyodrębnionych odmian ryb oraz wyrazów ekspresywnych wynika prawdopodobnie nie z przekładowego charakteru tego słownika, lecz z traktowania go przez autora jako leksykonu kaszubszczyzny literackiej. *Słownik polsko-kaszubski* został bowiem skonstruowany tak jak wielkie słowniki dwujęzyczne, w strukturze artykułu hasłowego jest więc w nim miejsce dla (jedno- lub więcejwyrazowych) odpowiedników wyrażen opisowych typu *młody wëgorz* czy nawet *łusty wëgorz, złowiony szczególnie latem*; świadczy o tym m.in. podhasło ~ *złowiony ościeniem*, wyróżnione w hasle *wëgorz* (T II 312), podhasło ~ *podobny do pstrąga*, wyodrębnione w hasle *łosoś* (T I 298), trzy podhasła: ~ *marynowany*, ~ *pocztowy*, ~ *wëdzony*, zamieszczone pod hasłem *śledź* (T II 242). Autor skorzystał z możliwości wyodrębniania podhasel tylko w 9 wypadkach, musiał więc świadomie unikać rejestrowania kaszubskich nazw niemających jednowyrazowych odpowiedników w polszczyźnie. Uznał je zapewne za nie dość reprezentatywne dla literackiej odmiany języka, skupiwszy się na problemie w pewnym sensie przeciwnym, tzn. na szukaniu kaszubskich odpowiedników dla tych polskich nazw jednowyrazowych, których w gwarach kaszubskich nie było.

Z innych względów nie trafiły do słownika Trepczyka nazwy uznane w słowniku Sychty za przestarzałe: † *zeslizgôcz* ‘wëgorz złowiony, który wysliznął się z łodzi’ (S VI 224), † *szerlëta* ‘płóć’ (S V 251), † *wulwk* ‘ciemnik, kolka’ (S VI 117) i † *wëkrzëwicha* żartobl. lub złośl. ‘flądra’ (S VI 71). W wypadku gatunków ryb, do których odnoszą się te wyrazy, mających liczne kaszubskie nazwy, nie było potrzeby powiększania liczby ich synonimów poprzez wskrzeszanie słów, które w zasadzie wyszły już z użycia.

Czynnikiem uwzględnianym przez autora *Słownika polsko-kaszubskiego* przy doborze nazw mających wejść w skład kaszubskiej literackiej terminologii ichtiologicznej była również budowa leksemów. Nie przejął więc Trepczyk do swego leksykonu żadnej z zanotowanych przez Sychtę nazw wielowyrzowych, nie tylko tych nacechowanych stylistycznie, jak *królëwô z krzëwim pëską* (S IV 60) i *rëba, co ją traktor przejachôł* (S IV 306) żartobl. ‘flądra’, *piątkowi pón* żartobl. ‘śledź’ (S IV 274), *falszëwi losos* żartobl. ‘szczupak’ (S III 26: Przymorze), *kaczi zbój* w znac. pejor. ‘szczupak’ (S II 117: Przyjezierze Żarnowieckie), *morsci scirz*

złóśl. ‘dorsz’ (S III 114: Kępa Żarnowiecka), lecz również pozbawionych ekspresywności, jak *majewô rëba* (pn) ‘parposz’ III 38 i *žëdowskô rëba* ‘szczupak’ (S VI 300: Hel). W *Słowniku polsko-kaszubskim* w hasłach poświęconych rybom bałtyckim znalazły się zatem tylko trzy wyrażenia: *zaprawiony sledz* ‘śledź marynowany’ i *wëdzony sledz* ‘śledź wędzony’ (T II 242) oraz *biôlô rëba* ‘sandacz’ (T II 176), przy czym w wypadku dwu pierwszych ich polskie ekwiwalenty również mają postać zestawień. Nie uwzględnił również Trepczyk znanych Sychcie nazw ryb o odmianie przymiotnikowej: *brzëchati* adj. w użyciu rzeczown. ‘tłusty węgorz, złowiony szczególnie latem’ (S I 78: Hel), *chudi* adj. w użyciu rzeczown. ‘dorsz’ (S II 58: Jastarnia, Bór), *umiarti* 2. adj. w użyciu rzeczown. ‘dorsz’ (S VI 21: Hel). Jednym z kryteriów decydujących o doborze terminów ichtiologicznych była zatem ich typowość morfologiczna.

W 6 wypadkach pominął Trepczyk również te podane przez Sychtę synonimiczne nazwy rodzimych ryb morskich, które są najbardziej zgodne z polskimi: *szprota* i *szprotka* (S V 288) dla szprota, *szczëpôk* (S V 233: sporad. wszędzie) // *szczupôk* (S V 233: Zabory) dla szczupaka, *leszcz* (S II 325) dla leszcza, *kolka* (S II 189: Dziemiany, Piechowice, Raduń, Trzebuń, Szablewo) dla ciernika, czyli kolki, *magrëlall/magrejla* (S III 38: Przymorze) dla makreli, *okoń* (S III 313) dla okonia (z 6 wariantów fonetycznych lub morfologicznych podanych przez Sychtę – *okonk*, *okoń*, *okónica*, *okun*, *okunk*, *kunka* – wybrał Trepczyk tylko 1: *okunk*). W 7 wypadkach nazwy kaszubskie równe polskim lub do nich podobne znalazły się jednak w *Słowniku polsko-kaszubskim* jako ekwiwalenty odpowiednich nazw polskich: jedyne (*slédz*, *łosos*, *sztinka*, *dobijoch* ‘dobijak’) lub synonimiczne wobec innych (*dorsz*, *plotka* ‘płoc’, *fluńdra*). Mimo to można tu zaobserwować pewną tendencję do odpodobnienia leksyki kaszubskiej od polskiej.

Szczególnie często stosowanym przez Trepczyka sposobem kształtowania kaszubskiej terminologii ichtiologicznej była więc – w świetle przedstawionego porównania zawartości słowników Sychty i Trepczyka – selekcja słownictwa gwarowego, prowadzona zgodnie z wyobrażeniem autora *Słownika polsko-kaszubskiego* o właściwościach leksyki języków literackich. Rzadziej spotykamy sytuację odwrotną, tzn. taką, gdy w słowniku Trepczyka wystąpiły nazwy, których słownik Sychty nie rejestruje.

Dotyczy to po pierwsze nazw proponowanych przez Trepczyka w wypadku, gdy słownik Sychty nazw danego gatunku w ogóle nie notuje. Jako kaszubską nazwę troci Trepczyk rejestruje słowo *łosos*, będące również nazwą łososia, do którego troć jest bardzo podobna, różniąc się od niego „zwłaszcza silniejszym uzębieniem lemiesza, tj. kości podniebienia”¹⁵, a więc cechą w normalnych warunkach kontaktu z rybą zupełnie niewidoczną. Jako kaszubską nazwę siei,

¹⁵ L. Żmudziński, op. cit., s. 160.

Coregonus lavaretus L., podaje Trepczyk wyrazy *morénk* i *morénka*, które w słowniku Sychty figurują jako – odpowiednio północno-środkowo-kaszubska i południowokaszubska – nazwy spokrewnionej z nią sielawy, *Coregonus albula* L. (S III 108); kaszubskim odpowiednikiem wyrazu *sielaw(k)a* jest z kolei według Trepczyka *brzóna* (T II 182), znana w tym znaczeniu również Sychcie (S I 79). Słowo *brzóna* jest w słowniku Trepczyka również ekwiwalentem *certy* (*Vimba vimba* L.), której kaszubskiej nazwy nie zna słownik Sychty. Dla nieuwzględnionego przez Sychtę sandacza (*Stizostedion lucioperca* L. = *Lucioperca sandra*) Trepczyk podaje natomiast dwie nazwy oryginalne, nienotowane przez Sychtę: *sandra* i *bióló rëba* (z niemieckiego *Zander* ‘sandacz’ i *Weißfisch* ‘płotka, białoryb’). Źródłem nazw dla gatunków nieuwzględnionych w słowniku Sychty są więc w słowniku Trepczyka nazwy przeniesione z innych, jako podobnych gatunków¹⁶ (częściej) i pożyczki z języka niemieckiego (rzadziej). Korzystanie z tego pierwszego sposobu z jednej strony dowodzi sporej wrażliwości językowej autora *Słownika polsko-kaszubskiego*, tworzenie neologizmów semantycznych jest bowiem bardziej subtelną formą ingerowania w system leksykalny niż tworzenie neologizmów leksykalnych, z drugiej jednak strony, gdy taki neologizm znajduje się w tym samym polu znaczeniowym co jego źródło, może to prowadzić do rozchwiania systemu w zakresie funkcji komunikacyjnej, a dążenie do normalizacji leksyki może zaowocować efektem przeciwnym do zamierzonego.

W słowniku Trepczyka znalazły się również nieznanie słownikowi Sychty wyrazy odnoszące się do gatunków lub odmian ryb, dla których w *Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* zostały zarejestrowane inne nazwy. Dotyczy to 9 wyrazów: *slonôk* ‘węgorz solony’, *mutka* i *sztinka* ‘szprot’, *lasfor* ‘łosoś podobny do pstrąga’, *guscóra* ‘płoc’, *czika* ‘płoc’, *micz* ‘dorsz’, *głôdisza* ‘flądra, płastuga’, *dno* ‘skarp, czyli turbot’. 2 z tych słów *Słownik gwar kaszubskich* Sychty zna w innych znaczeniach ichtiologicznych: wyraz *mutka* (S III 144) w znaczeniu ‘jakakolwiek mała ryba’¹⁷ (w tym znaczeniu też *mëta* S III 79), z uwagą, że „na Helu zaliczają także szprotki do *mutk*”, a wyraz *sztinka* (S V 299) w znaczeniu ‘stynka, *Osmerus eperlanus*’ L. Ponadto w innych niż u Trepczyka znaczeniach w słowniku Sychty wystąpiły słowa podobne fonetycznie do zanotowanych w *Słowniku polsko-kaszubskim*: *guszczór* (S I 387) w znaczeniu ‘krap, *Blicca björkna*’ L, a *gładiza* ‘gładzica’ (S I 321) – ten ostatni wyraz wystąpił zresztą w tym znaczeniu również w słowniku Trepczyka. Nazwę *lasfor*, zapożyczoną

¹⁶ Ten sposób wzbogacania słownictwa stosowany bywa również przy tworzeniu kaszubskiej leksyki botanicznej, por. E. Rogowska, *Synonimia i polisemia w kaszubskich nazwach przebiśniegu i śnieżycy wiosennej*, „Gdańskie Studia Językoznawcze”, 2000, s. 123-136.

¹⁷ F. Lorentz, *Pomoranisches Wörterbuch*, Bd. I, s. 547 podaje ten wyraz w znaczeniu ‘stynka’.

¹⁸ F. Hinze, *Wörterbuch und Lautlehre der deutschen Lehnwörter im Pomoranischen (Kaschibischen)*, Berlin 1965, s. 308.

z dialektalnej formy niemieckiej wyrazu *Lachsforelle*¹⁸, przejął Trepczyk prawdopodobnie ze słowniczka Labudy¹⁹, podobnie jak wyraz *sztynka* 'szprotka', który w innych słownikach kaszubskich (Biskupskiego, Ramułta, *Slovinzisches Wörterbuch* Lorenza²⁰) notowany jest w znaczeniu 'stynka'. Nie udało nam się natomiast ustalić źródeł nazw *micz* 'dorsz', *czika* 'płoc' i *dno* 'skarp, czyli turbot' s.v. *turbot* (s.v. *skarp*: *piôskownica*).

Ten ostatni przykład zwraca uwagę na jeszcze jeden aspekt korzystania ze *Słownika polsko-kaszubskiego* Trepczyka. Ponieważ jest to leksykon dwujęzyczny, przekładowy, zestawia on wszystkie proponowane kaszubskie ekwiwalenty pod odpowiednim hasłem polskim. Jednemu wyrazowi polskiemu może odpowiadać więcej wyrazów kaszubskich, a wówczas o stopniu ich bliskości wobec wyrazu polskiego powinna świadczyć kolejność ich wymienienia. Zdarza się jednak, że również po stronie polskiej występują nazwy w pełni ekwiwalentne, ale takie synonimy na ogół nie sąsiadują ze sobą w słowniku. Czytelnik oczekuje jednak w takich wypadkach, że albo hasła synonimiczne zostaną opatrzone odsyłaczami, albo ich zawartość będzie wiernie powtórzona we wszystkich artykułach hasłowych. Niestety, w słowniku Trepczyka nie zawsze tak się dzieje, o czym możemy się przekonać również na przykładzie nazw rodzimych ryb morskich, mimo że w tym zakresie tylko dwa razy występują tu hasła w pełni synonimiczne: *płoc* (T II 29) i *płotka* (T II 30) oraz *ciernik* (T I 87) i *kolka* (T I 246). Ściśle odpowiadają sobie hasła *płoc* i *płotka*: *płotka*, *szerlëta*, *guscóra*, *czika*, ale podczas gdy pod hasłem *ciernik* znajdziemy aż cztery kaszubskie odpowiedniki: *grul(a)*, *hachlôcz*, *bidlos*, *kolôk* i *koląg*, to synonimiczne wobec niego hasło *kolka* 2. icht. zawiera już tylko wyraz: *bidlos*, na dodatek nawet nie pierwszy na liście proponowanej pod hasłem *ciernik*. Ponadto treść niemającego synonimu hasła *makrela* (T II 303), składająca się tylko z jednego wyrazu: *sledzôn*, kłóci się z zawartością hasła *skumbria*, z którego dowiadujemy się nieoczekiwanie, że jest to *konzerwa z makrelą* (T II 193). O ile pominięcie wyrazów *kolôk* i *koląg* pod hasłem *kolka* mimo ich obecności pod hasłem *ciernik* można tłumaczyć niekonsekwentnie zrealizowaną chęcią odpodobnienia leksyki kaszubskiej od polskiej, to pozostałe ilościowe różnice w doborze kaszubskich ekwiwalentów polskich równoznaczników świadczą jedynie o tym, że leksykograf nie w pełni panował nad zgromadzonym w słowniku materiałem²¹.

Nazwy rodzimych ryb morskich zawarte w *Słowniku gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* B. Sychty i w *Słowniku polsko-kaszubskim* J. Trepczyka odzwierciedlają zatem przede wszystkim odmienny charakter obu słowników.

¹⁹ A. Labuda, *Słowniczek kaszubski...*, s. 38.

²⁰ F. Hinze, op. cit., s. 469.

²¹ Podobne zjawisko z jeszcze większą wyrazistością występuje w obrębie kaszubskiej terminologii botanicznej, por. E. Rogowska, *Nazwy roślin uprawnych...*, s. 194-195.

Monumentalny słownik Sychty rejestruje wszystkie znane autorowi nazwy i ich warianty dla pokazania bogactwa kaszubskiej leksyki – m.in. w zakresie potocznej kaszubskiej ichtiologii²². Również w słownictwie ichtiologicznym leksykonu Trepczyka występuje pewna liczba synonimów²³, jest ona jednak zdecydowanie mniejsza niż w wypadku słownika Sychty. „Braki” słownika Trepczyka są efektem celowego działania, służącego kształtowaniu określonej koncepcji kaszubskiego języka literackiego, słownik ten rejestruje bowiem tylko nazwy z taką koncepcją zgodne. Autor *Słownika polsko-kaszubskiego* pomija zatem warianty stylistyczne i morfologiczne oraz nazwy więcejwyrazowe, gdyż nie pasują one do jego wizji literackiej terminologii ichtiologicznej, a także warianty chronologiczne – ze względu na niechęć do pomnażania i tak bogatej synonimiki w zakresie nazw ryb (rozbudowana synonimia w terminologii uchodzi za cechę niepożądaną), nie rezygnuje natomiast z synonimów geograficznych o wąskim (według danych słownika Sychty) zasięgu²⁴, np. *kolôk* ‘ciernik’ (S II 190: Leśno), *judéłk* ‘dorsz’ (S II 111: Dębki), *krukôcz* ‘dorsz’ (S II 266: Karwia), *plésza* ‘leszcz’ (S IV 75: Rabacin). Preferowanie nienacechowanych nazw o wąskim zasięgu kosztem nazw nacechowanych o zasięgu szerszym wiąże się z chęcią stworzenia terminologii ichtiologicznej o charakterze literackim, niegwarowym. Wydaje się, że taką motywację ma większość decyzji leksykograficznych autora *Słownika polsko-kaszubskiego* w zakresie doboru kaszubskich ekwiwalentów polskich nazw ryb bałtyckich. Drugim czynnikiem wpływającym na wybory autora była – w świetle zawartości jego słownika – chęć odpodobnienia ichtiologicznej leksyki kaszubskiej od polskiej, co ujawniło się w wypadku 6 nazw gatunkowych; nie jest to mało, zważywszy, że słownik Trepczyka rejestruje nazwy dla 22 gatunków ryb. W zakresie specyficznej dla kaszubszczyzny leksyki ichtiologicznej obserwujemy zatem w *Słowniku polsko-kaszubskim* J. Trepczyka funkcjonowanie tych samych tendencji co w zakresie mało specyficznej leksyki botanicznej²⁵.

²² O tym, jak ważny był dla B. Sychty ten aspekt leksykografii, świadczy – już w tytule – jego artykuł *Twórcze zdolności językowe Kaszubów (na przykładzie synonimów biedronki)*, „Język Polski”, XXXVIII, s. 217-320.

²³ O dużej liczbie kaszubskich ekwiwalentów wyrazów polskich i jej przyczynach pisze J. Treder, *Język i leksykon Jana Trepczyka*, [w:] J. Trepczyk, op. cit., s. 460-461.

²⁴ Zwraca na to uwagę już J. Treder, op. cit., s. 462: „Rejestruje różne odmianki, często o bardzo wąskiej geografii”.

²⁵ Por. E. Rogowska, *Nazwy roślin uprawnych...*, s. 191-201.